

СОЧИНСЬКИЙ А. Ціннісно-мотиваційна сфера особистості в умовах кризи в юнацькому віці / Сочинський А. // Актуальні проблеми психічного здоров'я: Збірник наукових праць [за матеріалами Всеукраїнської студентської інтернет-конференції (25 травня 2023 р.)] / Ред. колегія: К. Гавриловська, Ю. Дем'янчук, І. Загурська, Н. Портницька, І. Тичина / Житомирський державний університет імені Івана Франка. Житомир, Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2023. – С. 85-87.

Андрій Сочинський

здобувач освітньо-наукового рівня вищої освіти
спеціальності 053 Психологія

Науковий керівник:

Олег Мазяр, доктор психологічних наук, доцент,
професор кафедри соціальної та практичної психології
Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна

**ЦІННІСНО-МОТИВАЦІЙНА СФЕРА ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ
КРИЗИ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ**

Ціннісно-мотиваційна сфера особистості відіграє важливу роль в будь-якому віці, але визначальною вона стає в умовах кризи в юнацькому віці. У цьому періоді життя відбуваються значні фізіологічні, психологічні та соціальні зміни, які можуть спричинити стрес, конфлікти та невпевненість у майбутньому.

Дослідження кризи юнацького віку та її впливу на ціннісно-мотиваційну сферу особистості є активною галуззю досліджень у психології та ряді інших наук. Ряд дослідників і теоретиків зробили значний внесок у розуміння цього явища.

Е. Еріксон розробив теорію психосоціального розвитку, в якій він виділив стадію кризи в цьому віці, яка називається «ідентичність проти рольової розсіяності». Він підкреслював значущість пошуку ідентичності та самовизначення у цьому періоді, а також вплив соціального оточення та конфліктів цінностей на формування особистості [2, с. 109].

Дж. Марсія розробив концепцію ідентичності на основі досліджень Е. Еріксона. Він виділив чотири типи ідентичності особистості: досягнута, форклозурна, мораторійна та дифузна. Він досліджував вплив кризи на процес формування ідентичності та пов'язані з нею зміни у цінностях та мотивації в юнацькому віці [3].

У. Бронфенбреннер розробив теорію екологічного розвитку, в якій він підкреслював взаємодію молодого людини з різними системами, включаючи сім'ю, школу, однолітків та суспільство. Він досліджував, як кризові ситуації у цих системах впливають на ціннісну і мотиваційну сферу особистості підлітків [1, с. 20].

Р. Райан та Е. Деці розробили теорію самовизначення та теорію саморегуляції. Вони досліджували мотивацію та самовизначення підлітків, включаючи важливість автономії, компетентності та зв'язку. Вони також

розглядали, як кризові ситуації можуть впливати на ці мотиваційні аспекти та ціннісні сфери особистості [4, с. 93-94].

Відповідно, юнацький вік є критичним періодом формування особистості, включаючи цінності, мотиви та переконання. В умовах кризи, таких як економічна криза, конфлікти в сім'ї, втрата близької людини або суспільні кризи, цінності та мотиви молодих людей можуть зазнавати значних змін.

85

Однією з типових реакцій на кризу є переоцінка цінностей. Юнаки можуть замислюватися про сенс життя, про свої пріоритети та оцінки, а також переосмислювати своє ставлення до освіти, кар'єри, особистих відносин та соціальної відповідальності. В результаті деякі цінності та мотиви можуть зміцнюватися, а інші можуть змінюватися або відходити на задній план.

Мотивація також відіграє критично важливу роль у період кризи у юнацькому віці. Молоді люди можуть відчувати труднощі у визначенні своїх цілей, прагненні до успіху та знаходження мотивації для досягнення своїх цілей. Кризові ситуації можуть викликати почуття безпорадності та розпачу, що призводить до зниження мотивації та сили волі.

Проте криза може також стимулювати розвиток цінностей та мотивації. Деякі юнаки можуть виявити нові інтереси, набути вміння долати труднощі та стати більш рішучими у досягненні своїх цілей. Криза може служити як поштовх до особистісного зростання та самовизначення.

Загалом ціннісно-мотиваційна сфера особистості має важливе значення в умовах кризи в юнацькому віці. Кризові ситуації можуть викликати зміни у цінностях та мотивації, але також надавати можливість для особистісного зростання та самовизначення.

Аналізуючи психологічні дослідження, можна узагальнити, що у юнацькому віці можуть виникати різні прояви кризи, пов'язані зі змінами у ціннісно-мотиваційній сфері особистості. Деякі з основних проявів кризи та їх вплив на ціннісні сфери особистості включають:

1. Ідентифікація і самовизначення. Криза в юнацькому віці часто пов'язана з пошуком власної ідентичності та самовизначення. Молоді люди можуть відчувати сумніви у своїх цінностях, інтересах, переконаннях та життєвих цілях. Вони шукають своє місце у суспільстві та формують свою індивідуальність.
2. Перегляд цінностей. В умовах кризи юності індивіди можуть переосмислювати свої цінності та переконання. Вони можуть задаватися питаннями про значущість матеріального достатку, соціального визнання, духовного розвитку, справедливості та інших аспектів життя. Зміни у навколишньому середовищі та нові життєві досліди можуть призвести до перегляду та перерозподілу значущості різних цінностей.
3. Мотивація та цілі. Кризовий період може вплинути на мотивацію та постановку цілей. Юнаки можуть відчувати труднощі у визначенні своїх пріоритетів та прагненні досягти успіху. Мотиваційні конфлікти можуть виникати через різні зовнішні та внутрішні очікування, соціальний тиск або невпевненість у майбутньому.

4. Розлади емоційного стану. Криза у юнацькому віці може супроводжуватися емоційними розладами, такими як депресія, тривожність, дратівливість та неврівноваженість. Ці емоційні стани можуть впливати на ціннісну сферу, викликаючи сумніви, невпевненість та зміну ціннісних орієнтацій.

86

5. Соціальний вплив. Криза юнацького віку часто пов'язана з інтенсивним соціальним впливом та пошуком свого місця у соціальних групах та спільноті. Молоді люди можуть зазнавати тиску з боку однолітків, сім'ї або суспільства в цілому, що може впливати на їх цінність та мотивацію.

Таким чином, можна прийти до висновків, що всі ці прояви кризи впливають на ціннісну сферу особистості молодшої людини, викликаючи зміни у її ціннісних орієнтаціях, перегляд пріоритетів та постановку нових цілей. Цей період є важливим для формування особистості та визначення власних цінностей, що може бути складним та викликати конфлікти, але також надає можливість для особистісного зростання та самовизначення.

Література:

1. Bronfenbrenner U., Morris P. The Bioecological Model of Human Development, *Handbook of child psychology: Theoretical models of human development*, 2006, PP. 793 – 828.
2. Erikson E.H. *Childhood and Society*. New York: W. W. Norton & Company; 2nd ed. edition, 1993. 445 p.
3. Marcia J.E., Kroger J., *The Identity Statuses: Origins, Meanings, and Interpretations. Handbook of Identity Theory and Research*. Vol.2, 2011. P.31-53.
4. Ryan R., Deci E. *Handbook of self-determination research*. New York: University of Rochester Press, 2004. 480 p.

87